

Arxiu Històric de l'Hospitalet.
C/ Joan Pallarès s/n.
08901 L'Hospitalet.

Persona entrevistada: **Rosa Marqués Gimeno** (R)
(a vegades intervén la seva mare (M))

FONS: CAN TRINXET.

Data: Maig 2.001

Entrevistadora: Dolors Marín.

Duració: 1 hora // Signatura: Ot6

CARA A:

Vostè com se diu?

Rosa Marqués Gimeno.

I quin any va néixer?

El 1 de març del 27.

Abans de la guerra.

Sí, abans de la guerra.

I quins records té de petita?

Mira, de petita... és que jo, a la meua vida he sigut molt feliç a la meua manera, perquè jo no he vist mai... La meua mare, així com em portava per tot arreu, a mi mai em va portar enlloc, al contrari... però jo a la meua manera he sigut sempre molt feliç, sense fer mal a ningú però amb la Carmeta... Recordes, Mercè?

I de records de quan la guerra, en tinc un de molt gravat, que el meu papa em va portar en plena guerra a un carrer cap allà la Catedral, que mentres estàvem allà el papa em va dir: "T'ensenyaré una cosa que t'agradarà molt", i eren unes monges posades a la paret, que això em va quedar... tota la meua vida ho porto gravat, amb uns anells... "Bueno", eren monges que es veu que en aquella època les varen emparedar, em sembla que es deia, i a baix als peus tenien uns anells, i a mi em va impressionar de tal manera que...

I sortint d'allò vam anar a casa d'un senyor que era el "mayordom" d'on treballava el meu papa, hi havien acabat de bombardejar i el van matar. Vam anar amb el meu papa i quan vam arribar allà, la casa estava tota destrossada i vam marxar corrent perquè van començar a bombardejar per tot arreu, tota aquella part de la catedral, i allò em va quedar... Escolta, em va quedar tan gravat que tota la meua vida em vaig enrecordar.

Em vaig fer més gran, el meu papa em portava per tot arreu: "Anirem aquí, anirem allà..." I jo amb el meu pare he recorregut tot Barcelona i tot arreu. Ja em vaig fer gran, la meua mare a aquella època estava molt malament, perquè la meua germana malalta, el meu germà malalt, i jo tenia llavors uns 13 anys i

ja em vaig posar a treballar a Ca la Falguera collint punts de mitja i fent la confecció, i treballant nit i dia perquè la mama treballava i jo em cuidava dels meus germans, i quan ja els hi havia donat el sopar i tot me n'anava a cosir a casa la Maria, i "bueno", plegava a les 11 i a casa a dormir. L'endemà una altre cop m'aixecava a Ca la Falguera, que treballava a Ca la Falguera, ja et dic, tenia uns 13 anys, vaig treballar a Ca la Falguera "hasta" que vaig tindre 14, que allavors la mama em va fer entrar a Cal Trinxet. Vaig entrar al mes de març, els vaig fer el dia 1 els 14 anys, i jo molt feliç i contenta perquè aquell mateix mes ja vaig cobrar una setmanada, ¡i escolta, a mi em va semblar...! Però jo vaig continuar la mateixa vida, treballant a Ca la Falguera, perquè treballava a Cal Trinxet al matí, a la tarda anava a Ca la Falguera, que és aquesta casa que hi ha aquí abaix, aquí al costat, de confecció, i després al vespre a cosir a ca la Maria, així que tenia el dia tant ocupat que la meva vida era el treball, en "serio" ¿eh?

M: Jo només els ensenyava a treballar.

R: La meva vida era el treball.

I a Ca la Falguera què feia?

Mira, collia punts de mitja, feia la confecció, feia uns davantals preciosos, te'n recordes? Feia uns davantals ideats al meu cap... La Falguera em deia: "Mira, nena, tens que fer tants davantals per..."

"Bueno", jo era feliç fent davantals, fent les bates dels nanos per anar a col·legi, i collint punts de mitja, perquè quan tenia una estoneta ja em deia la Leonor: "Mira, tenim tres paquets de mitjes". "Bueno, Leonor, avui no ¿eh? "No, demà, filla, ja els farem demà". "Bueno, demà".

I ja et dic la meva vida era el treball, treballar. I allavors després vaig entrar a Cal Trinxet, i em varen posar a fer roba de soldat, i escolta, vaig treballar com una negra.

Al cap de poc, com que es necessitava més roba de la que... o sigui, mé fil del que podíem fer ens van posar a treballar de les dugues de la matinada a dos quarts de dugues de l'endemà. No, del mateix dia...

12 hores, no?

Això, i treballant ja et dic... Allavors entrava la meva mare, quan jo plegava entrava ella, a dos quarts de dugues, i jo em cuidava dels meus germans, els portava a col·legi i altre cop la mateixa vida, a la tarda a ca la Leonor, al vespre a cosir a casa de ??? i ja et dic, no tenia temps ni de restar però jo era molt feliç. Jo, el treballar era la meva vida, en "serio". Després em van posar ja al laboratori, tenia un "jefe" que valia molt, pobret... Jo primer, ja feia les proves de les continues, de tota la casa, i un senyor que valia molt, que era "jefe" nostre, l'encarregat em va dir: "Vindràs el dia 9, que seràs la meva ajudanta". No sé que em vaig imaginar, i vaig

estar amb ell molt de temps, "hasta" que llavors varen fer el laboratori i em va dir: "Ara vindras amb mi al laboratori", i "bueno", em van posar al laboratori sense sapiguer fer res, perquè jo no sabia fer anar la regla del calcul i ens va ensenyar, ens ho van ensenyar tot, escolta. Vaig anar a col·legi, que entrava a les 9 del matí, es pot dir que no vaig anar mai a col·legi, entràvem a les 9 del matí al col·legi i a les 9 i 10 venien a bombardejar, corrents cap a casa i ja no hi tornaves perquè les mestres marxaven i "hasta" l'endemà ja no hi tornaves.

I on anave a col·legi?

Anava a Gran Vía, a Francesc Macià, i es pot dir que no vaig anar mai a col·legi. Es va acabar la guerra i la meva germana malalta, el meu germà malalt i la meva mare "pues" em va posar a treballar i quan més podia treballar "pues" més guanyava. La meva mare no m'havia donat mai res, mai, ni 5 cèntims, mai, mai! "Mama, no tinc mitjes", i ja dic, com treballava a Ca la Falguera... a més jo anava vestida de totes elles, perquè jo tenia sort, eh? Molta, jo no sé per què, o perquè sempre he tingut un caràcter molt... però totes les Falgueres... venia una: "Nena, tinc un vestit més maco!" "Sí?" I me'l donaven, l'arreglava i jo anava vestida amb totes les Falgueres.

Que l'estimaven les Falgueres, no?

Mira, quan les vec, i elles igual a mi... doncs jo he tingut sort, a pesar de que la mama, pobre, no podia fer més, perquè quan feia un vestit per Nadal, un vestit per Nadal! Ui, jo lo feliç que era, tu! I m'ho feia jo tot, eh?

A quina edat es feia ja els vestits?

"Pues" tindria 14 anys. Anava al carrer Gavá, però vaig anar també molt poc, vaig aprendre a tallar i després mira, la mama anava molt ben vestida, i aquella igual. A aquella li feia cada vestit! En "serio", eh? Uns vestits que li feia, escolta, i me'ls treia del cap, eh? Els veia a algun "puesto" i deia: "Ui, això per la meva germana!" I escolta, la feia anar sempre... en "serio", eh?

I brodava a casa?

Sí, jo feia algunes coses, lletres i coses així i ella brodava a màquina, i ja te dic, la meva vida era el treball.

Li agradava.

He treballat sempre molt, però a gust.

I tenia moltes amigues al treball?

Sí, jo era amiga de tothom, amigues sí, perquè quan em vaig casar la una em va ajudar a fer les cortines, l'altra em va ajudar a fer això, l'altra em va... la Paquita, que és morta, pobre, la Paquita Parra... Entre totes les companyes del

treball, es pot dir, que em van ajudar a fer la casa, a montar la casa.

Jo sempre he tingut amigues, però amigues, amigues només una. Amigues, amigues només una, encara avui som amigues. Ella es va casar, nosaltres no l'haviem conèixer... es va casar amb l'Agustí... el Jordi que té les motos, la seva dona...

Ah, el Balart, sí, el conec.

Doncs la Teresina.

Ah, la Teresa Balart, sí.

Festejava amb l'Agustí. L'Agustí la Villa, per fer les paus amb la Teresa es va enamorar de l'altra i es va casar amb la Carmeta. Ella i jo ja et dic, erem com germanes, ens volíem, encara avui! Encara avui som com germanes, perquè... L'Agustí tenia 11 o 12 anys més que la Carmeta i... Amiga, amiga, he sigut amiga de tothom, de tothom! Sí, jo vaig pel carrer i em diuen: "Senyoreta Rosa!" I jo penso: "Ostres, aquest em té de conèixer molt", perquè de la manera que m'ho diu... És clar, jo he treballat 25 anys a la Seguretat Social, vaig entrar a digestiu i em vaig jubilar al cap de 25 anys a digestiu. He corregut tot l'ambulatori perquè quan acabaves d'un metge passaves a l'altre, i si no ja hi anava jo quan una companya em deia: "Ui, tinc més feina!" "Quan acabi ja et vindré a ajudar". Amigues n'he tingut sempre, però amiga, amiga, només he tingut una, ja et dic, la Carmeta.

Mira si erem amigues i boges que quan a aquella època si passava "el urbano"... que anaves a traspasar el carrer i no podies passar, et feien pagar 2 pesetes de multa per passar el carrer, i la Carmeta i jo dèiem: "Ara passarem!" Passàvem el carrer i "pi-pi". "Prepara les dugues pesetes!" Perquè jo no tenia mai ni cinc, ja dic, la mama no em donava mai res, i com que ella a casa seva estaven molt bé, sempre pagava ella, i ens feien pagar dos pesetes de multa i nosaltres més feliços perquè havíem pagat dos pesetes de multa! Ja veus tu quina...! Però no fèiem mal a ningú i erem molt feliços, tu.

Ah, lo que volia que m'expliqués ara que em deia això dels "urbanos", és lo del "estraperlo", perquè vostè va fer l'"estraperlo", no? Expliqui'm això dels conflictes que tenia amb aquell "urbano" que li deien el "Gravat". Bah, que és molt bonic això... això era després de la guerra, o va començar a fer "estraperlo" quan la guerra ja?

Això era a la post-guerra. Jo tenia llavors uns 13 anys, perquè encara no treballava a Can Trinxet, jo devia tindre uns 13 anys, i ja anava a Cornellà a buscar pa. Em vaig fer una borsa així de gran de sac, te'n recordes, mama? Sí, d'un sac, que la mama em va portar un sac de no sé on i em vaig brodar una panera amb llana, perquè la borsa havia de ser gran per posar les barres de pa, eren barres així de grans. I quan arribava

aquí a Sant Josep ja ens preparàvem, primer tirava la borsa de pa i després m'hi tirava jo.

Què baixava, en la RENFE desde Cornellà?

No, en aquest d'aquí abaix, el carrilet, i a vegades amb l'autobus, però l'autobus era més perillós perquè trobava aquest "borrego" i és clar... Preferia més anar amb el carrilet que no... I això vaig fer-ho bastant de temps.

I a on anava de Cornellà, sempre anava a la mateixa casa o no?

Sí, era una casa que ja veíen el pa especial per nosaltres. Era una casa particular, però anaves allà i compraves tot el pa que necessitaves, que ell ja ho sabia perquè li deies: "Demà vindré a buscar pa", que la mama tenia les seves clientes i: "Demà, nena s'han de portar pans", i jo ja li deia: "Pues miri, demà tants".

Era allà on hi ha la plaça del mercat, aquell primer carrer estretet, al entrar a la primera casa.

M: Allà no era on anàvem a buscar xampagne també?

R: "Bueno", xampagne sí, era "barato", sense marca, sí, i mira ho va fer bastant de temps, eh, mama? "Hasta" que vaig entrar a treballar a Cal Trinxet i allavors és clar, com que era al matí ja no anava.

"Bueno", encara feia l'estraperlo a Cal Paperines, amb el senyor Pepet que també vaja... Encara és viu el senyor Pepet?

M: Sí, si el veiessis...

R: "Pues" el senyor Pepet i la Vicenteta, la dona, que també m'estimava molt aquest matrimoni. I també a les tardes feien l'estraperlo, però d'aquí anava a buscar-lo aquí i allavors la mama el distribuïa. Jo només l'anava a buscar, que també aquest, el Gravat em deia: "Ja sé, ja, que vas al Pepet del Paperines!" I jo li deia: "Pues sí, tens raó noi!"

I entrava pel tros d'abaix del carrer del... Sí, que allà tenia la porteta aquella i entrava per allà, i mira, també vaig fer l'estraperlo, ja treballav a la Trinxet allavors, ja tenia 14 anys, ja treballava a Cal Trinxet. I què més vols que t'expliqui?

Sí, això, i "el urbano" li anava al darrera, aquest "urbano"?

Sí m'anava al darrera, filla meva. Sí anava al darrera, és que a més era dolent, era dolent, perquè em deia unes barbaritats, i jo era tan burra! Era tan burra jo que per mi tothom era bo, jo no tenia malícia a dir... no, jo no en tenia de malícia, per mi tothom era bo, i si podia fer un favor jo ho feia a tothom. Ja te dic, sempre he sigut molt feliç en el sentit de que jo he sigut amiga de tothom.

Però què li deia, que la detindria o "algo" o no?

Ah, em deia: "Si tu vols no et prendré mai el pa!" Jo li deia: "Miri, no em digui res, no em digui res perquè un dia li fotaré

un..." Aquest i l'altre, el "Periquito", un altre "urbano" que li dèiem el "Gato Periquito".

M: El nº 1 dels "urbanos", eh?

R: Escolta, era... No, el nº 1 era el senyor Rafael, que veus? Aquest pobret em protegia molt, sempre em deia: "D'aquell no et fiis!" Jo li deia: "Però és que el Gravat..." "Ja ho sé, filla, ja ho sé". Però aquell em protegia molt, aquell home m'havia protegit molt, però jo mai em vaig deixar ni així, eh?, perquè al Gravat li deia: "Si un dia em posa la mà a sobre li fumaré una patada!" I em deia: "Dir-ho!" I jo en deia: "No em dona la gana de dir-ho!" Per no dir-li a on li volia fotre la "patada". I el "Periquito" igual, el "Periquito" era més mal parit, m'agradaria donar-li una altra... però gràcies a Déu no me van prendre mai el pa, sigui per lo que sigui no me van prendre mai el pa, ni l'un, ni l'altre.

I la seva mare, a on el distribuia ella, a amics que tenia?

A veïns, venia un: "Merçé, per demà dugues barres", llavors el que donaven eren unes barretes així negres, i la gent que podia, perquè aquí a la barriada hi havien molts que en aquella època podien molt i pagaven el pa al preu que tu li deies, gent que ja te dic... I la meva mare "pues" ella... Jo només l'anava a buscar i la meva mare s'afanyava, ella era la que el distribuia, ella... "Bueno", venien a buscar-ho a la casa, a l'altra casa, aquí mateix però aquest pis d'aquí al costat, i ella és la que s'arreglava. Jo ja dic, només l'anava a buscar i la meva mare s'apanyava.

I només portàveu pa o portàveu oli i aviram o així?

No.

No, només pa.

Quan van entrar els nacionals, ara que dius de l'oli, se'n recorda mama, al carrer Buenos Aires?

Ah, sí, allà hi ha uns magatzems enormes d'oli. Què va passar allà?

R: "Pues" coi, que jo vaig anar-hi! S'havia acabat la guerra i...

M: Un noi es va caure dintre.

R: Va caure dins, una noieta jove, van caure dins dels dipòsits i jo amb una galleda i un cordill lligat a la galleda... Jo què tenia llavors? Mira, s'havia acabat la guerra, 12 anys devia tindre.

I els que es van caure què, es van ofegar, la canalla?

Sí.

Ah, sí, a l'oli?

R: A l'oli es van...I aquella noia que van matar davant meu, aquí al carrilet, que vem anar allà a aquells magatzems que hi

havien l'Evaristo, l'Antonio... Com es deia llavors, el tren? La Magòria, allí hi havien uns magatzems de mongetes i de tot!

M: Però nosaltres no vem agafar res, ens ho van donar tot.

R: No, mama, jo vaig anar amb l'Evaristo... ??? que vivien aquí al costat que com que la meva mare no hi era... Erem veïns però per nosaltres, quan la meva mare no hi era, que treballava, aquesta família ens feien de mares. Estàvem aquí un dia, a la casa d'aquí al costat, i venen els del Quarter de Lepanto, soldats, que havíem d'evacuar la casa perquè havia explotat la Cosme Toda. No, no va explotar, no va arribar a explotar.

Va haver-hi un sabotatge i es va cremar.

R: Van venir els soldats que havíem d'evacuar, i llavors va vindre l'Evaristo, pobret, corrents... La meva mare ja tenia... jo i el papa havíem fet un paquet amb diners i la roba de ma germana, la roba de mon germà, per si mai havíem d'evacuar o marxar, i jo corrents vaig agafar-ho tot i amb això pica el papa, va entrar el meu pare i la mam corrents ens va agafar, la meva germana aquí dalt, als hombros del papa...

M: I jo al carrer Muntaner.

R: Vostè treballava llavors al carrer Muntaner. I pel carrer vigilant que no vingués la mama perquè li varen dir que Hospitalet estava encés i aleshores clar, va sortir i la vem trobar en el passeig de... i ens vem anar a dormir a Plaça Espanya.

Al refugi.

Una pudor!

Clar, amb tanta gent.

R: Com que la gent anaven cada dia a dormir es veu que allà s'ho feien tot, i el papa va dir: "Mai més!" Però com que no ens deixaven passar cap aquí, que allà a la Plaça Espanya hi havien els soldats que no et deixaven passar "hasta "aquí, "hasta" que va passar el perill. I el papa va dir: "Mai més s'anirà allà!"

I no ens vem moure mai més.

M: A sota el llit.

R: A aquella jo l'anava a pentinar i li deia: "Merçé, a pentinar-te". "Què no, què no!" "Mira, mira el "barco" Canàries!" "Ostres!" Se sentava aquí, li feia les trenes... perquè com que el "barco" Canàries quan bombardejaven deien: "El "barco" Canàries!" I ella, pobre xavala, tenia un pànic, sentia les sirenes i anava sota el llit.

I jo li deia: "Vinga, merçé, a pentinar-te" "No, què no!" "Mira el barco Canàries!" Sortia de cop, pobreta, se sentava i jo li feia les trenes, que portava trenes, i mira, ja es va anar fent gran.

I això que explicava d'aquesta noia que van matar, de la Magòria, què va passar?

Sí, mira, que anàvem per la via, estirant els sacs, i una bala perduda varen dir... Van dir: "Era una bala perduda", i no va morir ella sola, aquesta perquè jo la vaig veure però no va morir aquesta sola, no, deien una bala perduda, però a aquella època ja no hi havien...

Això què era, després de la guerra?

R: Sí, feia poc que s'havia acabat.

M: Debia ser un sac de d'allò que li va caure.

R: No, mama, no, una bala perduda, jo me'n recordo, i va morir, la van matar! Lo que nosaltres: "Cames per què us vull!" I me'n recordo l'Evaristo i l'altre... que era mut, pobret, era germà d'aquests nois que te he dit... I jo estirant del sac, i al final la pobre Eva portava el sac meu i quan vaig arribar aquí a casa, que no sé per què vaig fer-ho, no sé, perquè a nosaltres el menjar no ens havia faltat mai.

M: Jo deia: "Mira, a les guerres es comença robant i s'acaba robant. No vui que anéu, no vui que anéu a buscar això!"

R: No sé per què, perquè a nosaltres el menjar no ens havia faltat mai, perquè el meu papa anava pels pobles i a nosaltres no ens faltava mai...

M: Portava unes fabes amb tot ple de cucs, havies d'anar treient els cucs...

R: Fabes, sí, les posava en una casola i em veies allà a mi treient amb un "palillo" els cucs de les fabes i al acabar a fer farineta amb les fabes. Ja et dic, però jo, noia, a la meua manera jo sempre he sigut molt feliç, perquè la gent m'ha estimat molt i jo també m'estimat molt a la gent, i mira, així m'he anat fent gran...

Després ja va ser quan vaig entrar al Trinxet, don Abelino ens estimava molt, perquè a don Abelino li deien don Abe nosaltres. Don Abe ens estimava molt, molt, me'n recordo que entrava a la secció amb una cervesa aquí sota el braç i un "bocata", i la gent: "Don Abe, don Abe!"

La gent, primer tot eren rotllos, però quan entrava don Abe desapareixien, i allà don Abelino a mi m'estimava molt, molt, molt. Perquè mira, em va passar... "Bueno", ja era casada llavors... em van posar... aquest senyor quan van fer el laboratori em va posar a dalt al laboratori i estava molt bé, molt bé, molt bé. El fill de don Antoni va ser el que em va portar el llapis, no? Va anar per la coronació de la reina d'Inglaterra i em va fer una il·lusió! Em va portar un llapis així, un "bolígrafo" d'aquests que ara es veuen, gruixuts, que encara no es veien, em va portar un "bolígrafo" amb la corona... la bandera d'Inglaterra i la corona, i em va fer una il·lusió això! Ho he donat ara fa poquet, fa uns 15 dies a Ramon Gil, Ramon Gil té 50 anys, i li vaig dir: "Ramon..." "Ui, sí, em fa molta gràcia!" I li vaig donar a ell.

Vaja, jo era molt apreciada, molt, molt, la veritat, molt, perquè ja va ser quan em van posar al laboratori, ja em vaig casar i ja estava al laboratori... i quan em vaig casar també em van estimar molt. Em vaig casar als 22 i el meu fill va néixer als 24, per desgràcia se'm va herniar, em va agafar catarro... "Bueno", em va agafar en poc temps... el que tenia de "jefe, el Pérez, que pobre noi... amb la meva germana llavors ja treballava amb mi, i una noia que es deia Candi que es va casar amb aquest... i em deia: "Què passa?" "No res, Pérez, que..." O el telefonava: "Que mira, que el nen en té febre". Em deia: "Bueno, bah, no et moguis!" I la meva germana i l'altra noia em feien la feina i jo "pues" mira... Ell venia a casa, perquè a aquella època jo el vaig passar molt malament, molt malament, molt, perquè ja te dic, el meu fill cada dos per tres el tenia malalt...

"Bueno", ja va ser quan el nen es va posar bé, el vaig enviar fora, en varen dir: "Aquest nano lo que necessita és un canvi d'aire", el doctor Berdagí, Eduardo Berdagí. I jo dic: "Home, per què no m'ho deia, doctor? Jo tinc medis". I em va dir: "Sí?" Dic: "Sí, el meu marit és de Berga". I diu: "Carai, "pues" ja estem salvats!" I així mateix va ser, i així mateix va ser. Vaig portar el meu fill, me'l vaig endur a Berga i mai més. Sí, agafava catarro, va agafar catarro després altre cop... Deien: "Hi ha una pasa de galteres". El meu fill agafava les galteres, però als dos dies, eh? "Hi ha pasa de catarro", altre cop el nano agafava el catarro, però dos dies...

M: L'agafava el nano i ella.

R: Vaig agafar "catarro" al Tibidabo... Carai, me'n vaig anar al Tibidabo, a "l'Atalaya" i un pànic! No gosava perquè em donava la sensació que allò se m'anava i jo agafava el meu nano, aquest sí que era feliç... I així el nano es va fer gran i quan el vaig portar a Berga mai més em va agafar res, mai més.

I vostè quan comença a festejar?

Mira, una altra història també. Jo vaig conèixer, quan ja tenia 14 anys, que treballava a la fàbrica, a la Trinxet abaix, a les continues amb la meva mare, vaig conèixer un montador o ell em va conèixer a mi, i li va dir a aquest senyor que era el meu "jefe", al Ramon Ballvé, pobret, li va dir que si li volia donar la "direcció" meva per escriure'm, i em va dir: "Mira, el montador..." "I per què li ha donat, senyor Ballvé?" "Home, me l'està demanant a cada moment!"

Se'n va anar i poder al cap de dos anys o tres tinc una carta.

Ah, llavors li va escriure? I es veien a la fàbrica cada dia?

Q uè va! Se'l va emportar desseguida, no sé on el van endur, no ho vaig veure mai més ni em vaig enrecordar mai més d'ell, i tinc una carta: "Ai, mare, un montador, un montador...?" "Ostres, el senyor Ramon!" El Ballvé. "És el montador, filla!" Mira, em vaig escriure 5 anys...

Allavors va ser aquella època que ell va servir 23 mesos, ell té 3 anys més que jo, era de la quinta del 42 i va servir... va venir un dia amb permís. Piquen a la porta i diu "Rosa Marqués?" Dic: "Sí, jo mateixa". No el vaig conèixer. I diu: "Vostè?" Dic: "Sí". Diu: "Sóc el montador, el Ramon Bars". Em vaig quedar! Jo dic: "Oi!" I mira, em va fer gràcia, la veritat, les coses com siguin. Mira si em va fer gràcia que feia 22 mesos que anava amb un noi i el vaig deixar per aquest... que m'he arrepenit moltes vegades però... No se sap mai. No sé per què... no és dolent, la mare, la meva sogra la pobre, em deia: "El Ramon, filla, no és dolent", això sa mare: "però no sé què té de bo". Això sa mare!

I diu que la seva sogra l'estimava molt.

Sí, i el meu sogre més.

I van viure amb els sogres quan es van casar?

No, el papa tenia un amic que era el senyor San Martí i li va dir... va deixar el pis, va morir la senyora i li va dir: "Mira tinc la botiga, si la vols per la nena".

Jo m'havia d'anar a viure a Sabadell, els meus sogres vivien a Sabadell i el papa li va dir: "Ja ho crec". Jo em volia casar als 25 i em vaig casar als 22, i llavors al donar-me aquest senyor aquesta casa, me'n vaig anar a viure a la Ronda de la Torrasa, al 74, que encara hi visc avui, mira si en fa d'anys! Llavors tenia 22 i en tinc 74, i aquí a Can Trinxet, quan em van posar al laboratori, que llavors ja van posar a la meva germana, a mi m'estimaven molt, de debó, molt, molt! Perquè mira, lo que era el senyor Ballvé, lo que era el Pérez, tots, tots, tots... perquè don Abelino... I ja et dic, no sé per què jo sempre he tingut un caràcter que ha sigut molt...

Això li volia preguntar, a Can Trinxet feien festes, no?

Nosaltres sempre en feien, jo, la Candi... amb aquestes que he dit, dèiem: "Mira, comprem pernil, farem això, farem allò!" "Haurem d'anar al quarto, eh?" Però al final el Pérez, que era el "jefe" principal nostre, el altre, el Lluís... aquests eren abaix al despatx, eren "jefes", al final tots pujaven, com que ja ens calaven: "Què feu?" "No res, no res!" L'una es reia, l'altra es reia, i al final dèiem: "Anem a fer un berenar" o un esmorzar. Sí, perquè quan vaig tenir el meu fill, jo entrava a treballar a les 5 del matí i allavors aquestt xicot, el Pérez i el senyor Ballvé em varen dir: "Mira, com quee has de tindre el nen et posarem a "turno" general. T'anirà més bé pel nano, que entraràs a les 9, no l'hauràs de treure..." I a mi, escolta, s'em va obrir el cel. Entrava a les 9 del matí "hasta" la una, i de les 3 a les 7, i es que així no tenia de treure el meu fill, al matí me'l tenia la meva mare... i allavors a les 3 el venia a buscar la senyora Mercedes, que el meu fill sempre deia: "Jo tinc tres iaies, la iaia Mercedes, la iaia Mercé i la iaia padrina", perquè la meva sogra no volia que li digués

iaia, de cap manera! Era d'aquestes catalanes, catalanes i ella era la padrina, i al meu fill li feia molta gràcia. Deia: "Mira, la padrina no vol que li digui iaia", però ella si parlavem a casa: "Sí, la iaia Rafaela..." però ella era la padrina... i al cabat ja el nen la padrina amunt, la padrina avall.

I jo ara dic: "Vaig tindre sort" perquè m'estimaven molt al laboratori, molt. A mi em passava alguna cosa i mira...

CARA B:

... i em deia: "Són de la casa", que era mentira, però ell em deia: "Mira, la casa et fa un "adelanto", que després ja els tornaràs". I jo els hi tornava a ell, i jo el hi deia: "Pérez, tingui", i ell pobre noi... "bueno", era un tros de pa, era un tros de pa. Sí, tenia molts bons "jefes", i ja li dic, és que m'estimaven molt tots.

M: Només dir-te que anàvem a treballar i quan era divendres teníem ganes de que fos el dilluns. Només dir-te això ja n'hi ha prou.

R: Teníem uns "jefes", vaja, je te dic, de meravel·la.

I el seu marit també treballava a la Trinxet?

No, el meu marit era montador i treballava a Sabadell i en acabat va treballar a la Hispano Oliveti 25 anys, que ja es pensava que no el despatxarien mai, perquè a la Hispano Oliveti amb 58 anys ja els van tirar al carrer, a tots, eh? Quan tenien 58 anys es passaven 2 anys al "paro" i en acabat la jubilació als 60 anys, que per això li va quedar una merda.

Ell havia treballat a la Trinxet de jove, jo tenia 14 i ell tenia 17, que era montador, era d'aquests que arreglava les màquines, i en acabat d'allà el van enviar a Alemanya... se'n va anar de montador a Alemanya, va estallar la guerra i li varen dir: "De la divisió sud ????", i com que es veu que va agafar un pànic als bombardejors va dir: "Cap a Espanya!", i llavors se'n va tornar cap aquí a Espanya...

Ells com que vivien a Porrells, anant cap a Berga, treballava en una fàbrica junt al seu pare, i d'allà ja se'n va anar a la montura, que va ser quan se'n va anar amb el senyor Rius, se'n va anar a la montura, que va ser quan... "bueno", jo ja el coneixia, ja et dic, ens vam escriure 5 anys, el van llicenciar al setembre i em vaig casar a l'any següent al juny, que quasi no ens coneixíem, ens havíem escrit molt però és clar, escriure canvia molt, molt. I "bueno", ja vaig tindre el meu fill...

I només ha tingut un fill, no?

Sí, mai he tingut res de res, ni cap perdua, res. Van operar a la meva mare, que va ser quan em vaig quedar embarassada, van operar a la meva mare... "bueno", d'abaix, i llavors va ser quan jo vaig quedar embarassada. Vaig tindre el meu fill i mai, mai...

Ha tingut res.

Mai, mai, i mai... ja t'he dit, el vaig tindre a ell i jo no he tingut mai res de res, res. Ara, vaig treballar 25 anys a la Seguretat Social, que també m'estimaven molt...

Perquè vostè era secretaria del doctor Solanic?

No, jo era "enfermera", que no era "enfermera" però ell a tot arreu: "La meva "enfermera", la meva "enfermera"..." Mira, jo tinc amistats molt bones a Hospitalet, perquè la senyora Ventura la coneixeu? La Montserrat Ventura?

No.

Al Joan Ventura no el coneixeu?

No, em sembla que no.

Què "raro" que no coneixis al Joan Ventura!

Jo sóc del Centre.

Del Centre, sí, el Joan Ventura és el "jefe" del tanatori, que hi ha el Joan, el Josep que és el fill i la nena que són dos bessons, un nen i una nena, que la filla és un misteri de nena i el nano és alt com el senyor. "Pues" jo tinc amistats molt bones aquí, tots pel doctor Solanic, perquè tots venien a casa...

I de què el coneixia vostè al senyor Solanic?

Al doctor Solanic el vaig conèixer... La meva mare es va posar malalta i el teníem al segur i va vindre a casa a visitar i diu: "Què li dones per menjar?" Perquè és així, era petitet però era un... I jo li dic: "Doncs miri, doctor, l'estic fent "caldo". "I amb què li fas "caldo"?" "Amb ?????"

Em va fer tirar l'olla perquè no sé: "Li has de fer amb herbes!" I jo pensava: "Què mala sombra que té!" I mira que era bo, pobret. Li vaig dir: "Bueno, doctor, perdoni'm. No ho faré més!"

I el vaig conèixer així.

I al acabat passava per les processons, que anava amb el seu bastó, que era petitet, ja t'he dit, i el vaig conèixer així. Llavors quan vaig anar a treballar aquí a la Seguretat Social em van posar amb ell. Vaig entrar a treballar i em van posar amb ell, el primer dia, i em vaig jubilar amb ell. "Bueno", ell ja era jubilat allavors, quan em vaig jubilar jo ell ja era jubilat. He estat amb ell 33 anys, entre la Seguretat social i casa d'ell.

Llavors se la va endur a casa seva?

Sí, llavors era particular. Jo treballava a la Seguretat Social i un dia diu: "Per què no vens a casa a treballar?" I jo dic: "A treballar de què?" Diu: "A ajudar-me, lo mateix que fas aquí però a casa!" I jo vaig pensar: "Carai!" Dic: "Pues" sí, ja ho crec que vindré!" I vaig anar a casa, ja et dic, amb eell vaig estar 32 anys, perquè eell ja va morir aquell any, i vaig estar amb ell entre la Seguretat Social i a casa d'ell em vaig tirar 32 anys.

I bé, no?

Molt, era una persona que mira, jo arribava i em deia: "Què et passa?" "No res". "Algo" te passa". "No, doctor, és que això i allò..." Ens estimàvem tant i erem tan compenetrats ell i jo que només amb veure'm la cara em deia: "Què passa?" Ah, jo no t'he explicat allò que fèiem de donar... a Don Antoni la llimonada!

Què feien?

Mira, venia don Antoni, que era l'amo del Trinxet i quan entrava, un dia no sé per què va dir que tenia set i el vem dir: "Vol una llimonada?"

A Can Trinxet hi havien llimoners i després tenien l'economat i tenien sucre i tenien de tot i un dia entra i va dir que tenia set i jo: "No s'amoini, li vaig a fer una taronjada!", ai, una llimonada. Diu: "Sí?" Dic: "Sí senyor, li farem una llimonada". Vem anar aquesta i jo als llimoners a agafar llimones i vem dir als treballadors: "Dona'ns llimones!" Ens van donar llimones, vem anar a la porteria, a la Teresa que ens dongués un got per fer una llimonada a don Antoni, i ens va donar també un got, vem anar a l'economat a buscar... I ja vem guardar-ho sempre, eencara no arribava i ja picaven abaix: "Hi ha don Antoni, que li feu el refresc!"

Ens tenien "mania", ens tenien ràbia. Sí, els treballadors, els d'abaix inclús, els "jefes" d'abaix ens tenien ràbia, perquè quan arribava don Abelino... Mira, només et diré una cosa, jo ja era casada i em va passar que em vaig quedar com una peça. Em van dir... "Bueno", vaig anar al metge, a la Seguretat Social i em va dir que tenia... Se m'havia d'operar, treure'm un os d'aquí la cama... això que deien el mal de "pot", i don Abelino se'n va enterar, no sé per qui, per algun treballador, per algun del despatx se'n va enterar i em va cridar. Em va dir: "Què et passa?" Jo dic: "Miri don Abelino, m'ha d'operar". Diu: "De què?" I li vaig explicar. Diu: La meva senyora te portarà a un metge nostre i a veure que diu ell, si ell diu que t'has d'operar t'operaràs".

Em porta donya... no em recordo, i em va portar i noia, quan entro allà era el metge que em portava a la Seguretat Social i dic: "Ai, doctor Camps!" Dic: "És que donya Matilde..." I ella li va dir: "És que és una treballadora nostra i vui que te la

miris". I em va dir: "Te la miraré igual aquí que allà!" I és veritat.

Em va dir que havia de dormir en un matalàs dur, que havia de dormir en una fusta, i don Abelino, pobret meu, m'ho va fer tot. Em va fer portar la fusta a casa, encara la tinc, eh? Encara hi dormo. Sí, allà hi havien fusters, mecànics i de tot, i em va fer fer la fusta i la va fer portar a casa. Em van fer el matalàs de cotó, que encara hi dormo, encara el tinc, que sempre el vui llençar però em fa pena. Tinc dos, tinc el de llana de quan em vaig casar i tinc a sobre aquest dur de don Abelino, perquè sempre dic: "El llençaré", però noia, em fa pena, pobret meu, i no l'he llençat encara.

I es va curar vostè?

Sí, dona, no em van haver d'operar. Em van fer fer... me'n recordo, em feia anar el doctor Camps, que li va dir don Abelino, i em posava la mà aquí i em feia així "hasta" lo que podia, i se'm va curar. Entre això i el gimnàs que em feia fer ell, jo encara porto l'esquena com la tenia i a mi no m'han hagut d'operar mai.

I els hi van pagar sempre la Seguretat Social i tot això a Can Trinxet?

Sí, sempre. Jo he cotitzat 51 anys, i vaig plegar de treballar aquí perquè mira, me'n vaig anar de Cal Trinxet...

I quan va plegar, quan tanquen l'empresa vostè?

No, jo treballava i llavors el "jefe" meu se'n va anar a Can Rifalt, que és una fàbrica que hi havia una miqueta més amunt, i em va dir... Un dia em telefona el Llorens i em diu: "Vine, que el senyor Rafael vol parlar amb tu". I vaig pensar: "Què deu voler?" Vaig anar-hi, i em va dir: "Tu voldries entrar a treballar aquí amb mi? Aquí amb nosaltres?" Jo dic: "No, no". "Per què?" "Doncs perquè no, perquè estic molt bé a Can Trinxet, tinc la meva mare, tinc la meva germana..." Em diu: "Quan guanyes?" I jo li dic... Llavors guanyava em sembla que eren 250 setmanals, i diu: "Mira, nosaltres et farem mensual, i t'en donaré..." Em va dir 2000 no sé quants. Oh, què em va dir! Jo sempre he treballat pels quartos... "Sí, senyor! Sí senyor, don Rafael!"... Jo dic: "Me'n vinc".

Però és clar, llavors ho vaig haver de dir a don Abelino, i jo pensava: "Què li diràs?" I li vaig dir: "Miri, don Abelino, com vostè és el que em va passar lo de l'esquena, em torno a sentir

i plego". I em va dir: "Mira, fem una cosa. Tu plegues, si no et va bé, pots tornar". I jo pensava: "Què cony he de tornar!" Era setmanal aquí i allà em van fer mensual, de cobrar 15 dies de vacances a un mes de vacances, el 18 de juliol també et donaven una setmanada, allà em donaven tot el mes, no vaig veure res. Però noia, estava treballant i mira, entre que no veia a la meva mare, entre els companys que tenia que tots eren

molt bons i venia don Rafael i em deia: "Què et passa?" "No res", i començava a plorar. "Però què no et tracten bé aquí?" "Sí, senyor. Sí, sí, estic molt bé però..." I em deia: "Què vols tornar?" "No, no, no!". I no vaig tornar mai més, eh? Però al acabat se'n van enterar, i em criden i em diu: "Com què te n'anaves a fer confecció, no?" I vaig dir la veritat: "Jo sempre us deia que guanyava poc". Jo els hi deia: "Guanyo molt poc i me n'aniré!" I no s'ho creien "hasta" que... i llavors se'm van oferir però vaig dir que no, ja em vaig quedar allà i allà vaig estar. I va venir el senyor Brunet a veure'm... i era gran, eh?... Era un "jefe" i era un senyor gran, però escolta, aquest també... em va dir: "Si vols vindre amb mi, ens anirem a Inglaterra, tu, el nano i jo. No et faltarà res". I jo pensava que el dia de demà el meu fill... i no, mai a la vida, mai a la vida... i no va ser que no em van faltar ocasions, mai a la vida, ja t'he dit, això a mi no m'ho va fer mai ningú, perquè amb això sempre he tingut gravat que el meu fill el dia de demà no em digués... I mira, i el meu fill avui em diu: "Mama, vostè va ser burra. Vostè mama, va ser tonta, perquè mama..."

Jo quan li dic això: "Amb el senyor Brunet, avui estariem a Inglaterra". Ell, el meu fill és molt "conyon" i a més som molt... És clar, som mare i fill, però li explico un "chiste"... un "chiste" no, però com a mare i fill: "No, no me l'expliquis!" Però al final he d'escoltar el "chiste", perquè em va al darrera i escolta, un "chiste" que diu: "Mama, ja l'he avisat, eh?"

El meu fill i jo som dos amics.

I ell és solter o no?

Vaig tindre la desgràcia que el meu fill es va casar amb una andalusa. No pels andalusos, eh? Es va casar amb una andalusa i a mi no em va agradar aquella noia, guapa, molt guapa...

M: La tinc aquí en un "retrato".

R: Jo la vaig cremar, la vaig retallar i la vaig llençar.

Se semblava molt a la neta de Franco, a aquesta, a la Carmen. Fixa't si es semblava que la seva mare, pobreta, Déu l'hagi perdonat, el vestit de núvia se'l va fer la seva mare i li va brodar aquella peça, em recordo molt bé, que porta una peça així de dalt abaix, és clar, aquella devia ser de cristal de roca, i sa mare li va fer a aquesta de no sé què... El mateix vestit, tu. Era guapíssima. Ella venia a casa meva, augmentava 100 grams i ja no sopava: "Mama, hoy no ceno". "¿Por què no cenas?" "Porque no".

I va dir que "no quería hijos, que destrozaban la figura de la mujer". I llavors el meu fill deia... Aquí van passar tres coses molt rares que no les vui dir, ii llavors el meu fill va anar a un advocat, un amic d'ell i li va dir: "Si ella et firma que no vol fill et donaran l'anulació". I ho va firmar conforme no volia fills, i van haver de passar dos anys que li va vindre l'anulació i allavors "pues" li varen donar l'anulació.

Ja et dic, gràcies a Déu sempre he tingut molta sort, molta, perquè el meu fill estaven fent els papers per l'anulació i al cap d'uns dies va venir un senyor que s'avenia molt amb monges i capellans, i un dia li pregunto: "Senyor Joan, vostè és capellà o no és capellà?" I em diu: "Sí, sóc un capellà". "Necessito un capellà!" I diu: "Necessites un capellà? Per què?" I li vaig explicar. "No t'amoinis. Te'n dono una tarjeta i ves al darrera de la catedral... al bisbe, i dona aquesta tarjeta".

Cony, arribo allà, dono la tarjeta i em criden: Rosa Marqués!" Carai, estava així de gent! "Servidora". "Entri!" I hi havia un senyor, un "padre", mossèn Joan, mossèn Joan Riera, i diu: "Què t'envia el meu germà aquí?" Jo dic: "No sé", li vaig explicar i diu: "És que és el meu germà. Què et passa?" I llavors li vaig dir: Passa això amb el meu fill..." Diu: "No t'amoinis. Jo aquí sóc el Papa!"

Ell no em va costar ni 5, al contrari, eell no, lo que va costar que el meu fill, mira... No em va costar ni 5! No sé si em va costar a aquella època 3 o 400 pessetes, ell no em va cobrar ni 5 i em va dir: "Jo aquí sóc el Papa!"

Se me va obrir el cor. I llavors m'ho va arreglar tot, em va dir... "Bueno", li vaig dir que l'havien fet pagar al meu fill 200 mil pessetes a aquella època i em va dir: "A on?" "Miri, ja li diré al meu fill". "Tens els papers?" Dic: "Sí, senyor". "Pues me'ls portes".

I al cap de 15 dies al meu fill ja li va vindre l'anulació i allavors ja d'aquella se'n va oblidar, mai més... Que li van passar a fer trames, que el meu fill treballava llavors a l'AEG, fent trames, li donaven 12 mil pessetes "porque ella no trabajaba", "y como no trabajaba" i el nano guanyava bastant doncs ja et dic. I llavors als 15 dies ja va vindre l'anulació.

I llavors ja no es va casar el seu fill després?

Què va, filleta meva! Encara avui li dic: "Ramon, fill, busca't una dona. Si no et vols casar m'és igual". I llavors comença: "Hosti, m'han canviat ma mare! Aquesta no és ma mare!" Perquè vaig tindre un disgust molt gran, molt!

I em comença a donar volttes: "Aquesta no és ma mare!" "Sí que sóc la teva mare, però a mi no em fa res, fill!" "Mama, no es preocupi, que miri, mama, el dia de demà..." "El dia de demà, Ramon, acabaràs sol". I és veritat, és un nano que val molt, és molt intel·ligent i ell es paga un... això que fan al banc...

Ah, la jubilació.

Un d'aquests, i diu: "Miri mamaa, amb lo que m'estic pagant i amb lo que em quedarà de Seguretat Social, mama, si podré viure com un rei, me n'aniré a una residència. I penso: "Bueno, poder té raó", però jo el que més voldria que es casés i em dongués un nét, però què va, en té 50 i escolta, sí, va amb una, va amb l'altra, perquè el telèfon de casa no para mai però filla...

"Bueno", no se sap mai, no?

Oh, què va! Aquest no es casa!

I ara, per acabar, què li sembla que araa tirin a terra Can Trinxet? Li sap greu?

Em sap molt greu! Sí, molt. Molt, perquè ja et dic, jo allà et sigut molt feliç, molt. És que don Abelino, pobret, quan li vaig dir que em donaven tan poc, que jo ja sempre li deia al "jefe" que me n'aniria, que me n'aniria, em va oferir força, i que hi anés i que a ell li sabia molt de greu... Dic: "A mi també em sap molt de greu per vostè, don Abelino, perquè me l'estimo molt, m'ha fet molts favors, molts...", perquè jo anava molt malament a aquella època, molt, i el "pobre jefe" em portava un sobre i em deia: "Això és a càrrec de lo que cobraràs". I era mentida perquè era d'ell, jo els hi tornava, que si em deixava a aquella època 300 pessetes jo escolta, primer a tornar'ls-hi. I em deia: "No corris, no corris!" "Don Abelino, ja ho sé que..."

Quan li vaig dir: "És que ara ja no em puc anar d'allà don Abelino (li deia la veritat). Allà sóc mensual, em donen tant..." I em va dir: "Ho comprenc, però em sap molt greu que te'n vagis". "A mi també, però me'n vaig", perquè ja et dic, lo que cobrava aquí i lo que cobrava allà... Jo sempre havia treballat pels diners, perquè el meu home també és d'aquells, saps, que en guanyo 5 i trec un... i em vaig veure obligada, i això em sap molt de greu, molt de greu que hagin de tancar, no, que l'hagin de...

De tirar a terra, no?

El meu fill em diu: "Mama, ja comprarem un pis allà!" I jo dic: "No compraràs un pis allà"... Em diu: "Mama, no es preocupi, que jo..."

Si era petitet, te'n recordes? Era petitet i em deia... i mira, lo ha conseguit. Era petitet, veia un cotxe i deia: "Un Mercedes!" I jo deia: "Com ho saps?" I era un Mercedes. En passava un altre: "Això!" I deia: "Quan sigui gran em compraré un Mercedes. Mama, vostè anirà en un Mercedes! Hostia, he de comprar-te un". I el té, escolta, l'ha conseguit, té un Mercedes, té l'Almeda aquest, el Nissan. Amb l'Almeda és amb el que treballa i el Mercedes és el dels diumenges que diu ell, que no el treu mai. No el treu mai perquè filleta meva, li gasta una barbaritat aquest cotxe, però diu: "Veus mama, com he tingut el Mercedes? I a Can Trinxet mama, tindrà un pis!".

A lo millor sí, no se sap mai. Ens pot tocar una "quiniela" d'aquestes... Jo jugo, la faig cada setmana, lo que passa que no toca mai, mai, "bueno", sí, em tornen els diners i "se acabó".

Hi ha alguna cosa que vulgui afegir, sobre la seva vida, sobre el Trinxet, tot això o no? Ja estem, no?

No, perquè ja t'he dit, me l'he estimat sempre molt, he treballat sempre molt agust, molt, a tot arreu, eh?, per això, perquè a Can Rifà també, mira que a Can Rifà... només et diré, va fer la comunió el meu fill i se'n va enterar Don Rafael i em diu: "Escolta, m'han dit que ha de fer la comunió el teu fill". Dic: "Sí, senyor". I a aquella època ja no sé quan em va donar perquè li fes la comunió al meu fill.

Sempre he tingut... De veritat, he treballat molt però sempre he tingut molta sort, sempre, sempre, no sé per què, jo he sigut sempre molt... Jo he fet favors a qui sigui, no he mirat mai de dir no, a mi m'és igual. Mira, a Cal doctor Solanic, de polítics, jo a vegades pensava: "Un dia fotaran una bomba aquí i volaré...", perquè com que ell era polític, a ell li van matar el pare els rojos, i és clar, el senyor aquest que ara va morir, el... aquest de la fàbrica... Com es deia?... Els amos de la Tecla Sala... El doctor Solanic, la seva tia... Mira, donya Tecla mateix...

Vostè havia conegut la Tecla, la Tecla Sala?

Clar que l'havia conegut.

Perquè era parenta del Solanic.

Era la tia del doctor Solanic, sí.

Què? Tenia mal geni, no?, la Tecla Sala. Deien que tenia mal geni, no?

Sí, amb el doctor Solanic el feien així... I jo a la filla de donya Tecla, que és l'Ana, aquesta encara és viva però l'altra, la Dolors, lo que et deia, jo estava amb el doctor Solanic i venia: "Té carinyo, aquest vestit". Sempre em portaven roba, venia: "T'agrada?" Jo li deia: "És maco, donya Dolors". "T'agrada?" "Sí". Al cap de dos dies ja me venien amb aquell vestit: "Té!" I això que gràcies a Déu no el necessitava, perquè ja et dic, de treballar he treballat sempre molt però el treball ha sigut la meva satisfacció, i a més a més que no sé el per què, la gent m'ha estimat molt. Jo també, eh?

Clar, i per què diu que li feia por això de treballar amb el Solanic perquè era polític?

Perquè mira, venia el senyor Rodó aquest...

El Laureano?

El Laureano... em va portar una vegada una caixa, no us enganyo, així de bombons, una caixa! Que ho digui ma germana, de figures, de bombons... Jo per Nadal, venia Nadal, i al mes de març encara tenia coses de Nadal, i a més, el meu "jefe" era un home que li portaven moltes coses: "Rosa, emportat't això. Rosa emporta't allò". Jo per Nadal, venia el mes de març i encara tenia...

Em va portar una caixa així, i jo pensava: "Un dia vindrà un que fotarà una bomba...!" Perquè al acabat d'aquest senyor que

va entrar, el primer general que va entrar per les forces nacionals, que ara ja en té més de 80 anys, vellet però "muy chulo" també, venia i em deia: "¿Tú, cuánto hace que estás con Ramón?" "Pues miri, fa que estic amb el doctor 30 i pico d'anys". "Sí, hija, porque no sé cuantas veces te he visto". I era molt ferm, ja dic, ara té més de 80 anys, ja ho crec, més de 80 anys, i allà venia... el Fraga...

El Fraga també, no?

El "jefe", com li deia? Ja no em recordo com li deia...

Després el Cruz Martínez Esteruelas també, no?

Aquest havia vingut moltes vegades... El doctor Solanic, mira, només et dic...

Ell els tractava a tots?

Ell era bo de bona persona i era bo... Mira, venia un malalt i em deia: "Aquest té la neu". Mira, et diré una cosa, la meva cartilla... la meva cartilla, venia un pobre xaval jovenet, sense cartilla perquè no tenia cartilla i: "Doctor, hi ha un xaval que està més malament". I em deia: "Bueno, fes-lo passar, tu mateixa". I el feia passar i el visitava i el receptava, és clar, es pensava que tenia cartilla i li deia: "Doni'm la cartilla". "No tinc". "No en tens? I ara què fem? Bah, portes la cartilla". "Sí, senyor".

I ho posava.

Sí senyora, agafava el meu nom, ho feia al meu nom i allavors em donava cèntims i em deia: "Ves a buscar-li tu perquè aquest no se'ns quedi". I ho feia esperar, anava a la farmàcia a buscar-li la medicació, ell li apuntava això, això i això i li donava.

Ell era un home que ajudava a tothom, una vegada ho varen amenaçar de mort, perquè un altre el va enviar una malalta que lo que te dic, va entrar i em va dir: "Aquesta noia té la neu".

Què és la "neu"?

La "neu" és un càncer, però per nosaltres dèiem una neu, i jo: "Ai, doctor". I ell: "Ja ho veuràs!" I la va enviar a no sé on, i van tardar bastant a fer-li la prova que ell va demanar, i el que li va fer la prova va tindre la poca delicadesa i va dir: "És que noi, "hasta" m'estranya que el doctor Solanic hagi badat tant". I el marit va vindre i va dir: "Si la meva dona es more jo a vostè me'l carregó!"

L'home es va quedar, jo també, eh? I se va morir, ja ho crec que es va morir, però al acabat el doctor Solanic va tindre la desgràcia que la seva senyora també la van operar d'un tumor, que li van treure del pulmó, també d'una neu, i aquest noi, no sé com va ser que se'n va enterar o allà algú li va dir... o a l'hospital li van dir que no és que no hagués badat, és

que mira... I va vindre a demanar perdó, i jo el vec i: "Si és aquell! A veure si es carregarà al "jefe"!"
I vaig entrar i diu: "Què et passa?" I diu: "No res". Per no dir-li: "És que a fora hi ha aquell que se'l vol carregar!" I llavors vaig dir-li: "Miri, hi ha aquell senyor fora". I em va dir: "Fes-li passar". I li vaig dir: "Per favor".
I aquell senyor va entrar i li va dir: "Doctor, li vinc a demanar perdó. Sé que vostè... no va ser una badada seva, va ser que ella, pobreta, quan va vindre ja estava..."
I és clar, no li van fer la prova i tot, però no va ser culpa d'ell, llavors el noi li va demanar perdó. I encara el meu "jefe" li va explicar: "Miri, a mi m'ha passat això".
Però ja dic, quan el vaig veure dic: "Verge Santíssima!"
M: Erem com família, eh? A nosaltres ens passava "algo"...

I éreu com família, no?

M: Venia a casa i no ens cobrava mai.
R: Ell, escolta, amb tothom, és que amb tothom. Era una persona... i ajudar a la gent, i cobrr li deia: "Doctor, quant cobro?" "Què et sembla?" "Home, jo no li cobraria res". "No? "Pues" no el cobris! Tu mateixa".
Mira, acabava el vespre i entrava els diners i em deia: "Tot això em fet avui?" "Sí". "Però quants hem fet?" Ni se donava compte dels que havia fet, perquè venia algú: "Senyoreta Rosa, és que em trobo molt malament" "Bueno, entremig d'un i altre el faré passar". I el feia passar.
Clar, ell sabia que en feien 5, però havia dies que havia fet 9, i em deia: "Tot això hem fet?" "Sí". Ni se'n donava compte, tu. Ell anava fent i quan entrava lo que havia fet deia: "Tot això?" "Home, és que..." "Bueno, ja t'apanyaràs, ja t'apanyaràs!"

Molt bé, doncs moltes gràcies.

A vosaltres.